

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Radovana Suchánka a soudců Vojtěcha Šimíčka a Jiřího Zemánka (soudce zpravodaje) o ústavní stížnosti **P. K.**, zastoupené Mgr. Alešem Podrábským, advokátem, sídlem U Starého mostu 111/4, Děčín, proti rozsudku Okresního soudu v Děčíně ze dne 7. července 2020 č. j. 25 C 77/2019-48, za účasti **Okresního soudu v Děčíně**, jako účastníka řízení, a obchodní korporace **SVEA Ekonomí Cyprus Ltd.**, sídlem 195 Arch. Makarios III, Avenue 3030 195, Limasol, Kyperská republika, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

- I. Rozsudkem Okresního soudu v Děčíně ze dne 7. července 2020 č. j. 25 C 77/2019-48 bylo porušeno stěžovatelčino právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.**
- II. Rozsudek Okresního soudu v Děčíně ze dne 7. července 2020 č. j. 25 C 77/2019-48 se ruší.**

Odůvodnění:

I.

Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí

1. Stěžovatelka se ústavní stížností domáhá zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí s tvrzením, že jí bylo porušeno její ústavně zaručené právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).
2. Okresní soud v Děčíně (dále jen „okresní soud“) rozsudkem ze dne 7. 7. 2020 č. j. 25 C 77/2019-48 uložil stěžovatelce (žalované) povinnost zaplatit vedlejší účastnici řízení (žalobkyni) částku ve výši 5 000 Kč s příslušenstvím (výrok I.); dále rozhodl, že žádný z účastníků řízení nemá právo na náhradu nákladů řízení (výrok II.). Vedlejší účastnice řízení se návrhem na vydání elektronického platebního rozkazu podaného dne 15. 10. 2018 domáhala zaplacení uvedené částky z titulu vrácení peněz podle smlouvy o zápůjčce uzavřené se stěžovatelkou dne 15. 9. 2015. Stěžovatelka v průběhu soudního řízení ve vyjádření k návrhu vedlejší účastnice řízení na vydání elektronického platebního rozkazu (viz č. 1. 22 spisu sp. zn. 25 C 77/2019, který si Ústavní soud vyžádal od okresního soudu) namítla neplatnost smlouvy o zápůjčce podle § 9 odst. 1 zákona č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, účinného a platného do 1. 12. 2016 (dále jen „zákon o spotřebitelském úvěru“). Okresní soud tuto námitku uznal a z důvodu, že právní předchůdkyně vedlejší účastnice řízení (obchodní společnost Ferratum Bank, p. l. c.), která smlouvu o zápůjčce sjednávala, nesplnila svoji zákonnou povinnost postupovat s odbornou péčí při posouzení schopnosti stěžovatelky (spotřebitele) splácet spotřebitelský úvěr, shledal smlouvu o zápůjčce neplatnou, pročež uplatněný nárok posoudil podle § 2991 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, (dále jen „obč. zák.“), jako bezdůvodné obohacení. Stěžovatelka se dále dovolávala

promlčení uplatněného nároku, avšak okresní soud tuto námitku posoudil s odkazem na § 6 obč. zák. jako námitku vznesenou v rozporu s dobrými mravy. K tomu uvedl, že odvíjela-li by se promlčecí lhůta od toho, že byla řádně uzavřena smlouva o zápůjčce, z čehož vycházela vedlejší účastnice řízení, byla by žaloba podána včas. Použití § 6 obč. zák. okresní soud odůvodnil tím, že stěžovatelka připustila existenci dluhu, na výzvu k jeho zaplacení ze dne 19. 1. 2018, kterou vedlejší účastnice řízení zaslala stěžovatelce ještě v průběhu promlčecí lhůty, ale nikterak nereagovala, ani neprojevila snahu dluh zaplatit. Okresní soud dále uvedl, že k promlčení došlo pouze v důsledku odlišného právního posouzení uplatněného nároku (tedy, že jde o bezdůvodné obohacení), k němuž dospěl až v průběhu řízení a po provedeném dokazování.

II.

Argumentace stěžovatelky

3. Stěžovatelka v ústavní stížnosti namítá porušení svého shora uvedeného ústavně zaručeného práva. Stěžovatelka připouští, že jde o bagatelní věc, avšak domnívá se, že jsou splněny předpoklady projednatelnosti ústavní stížnosti z důvodu nepředvídatelnosti postupu okresního soudu a odchýlení se od judikatury Nejvyššího soudu a Ústavního soudu. V této souvislosti poukazuje stěžovatelka na nález Ústavního soudu ze dne 4. 6. 2019 sp. zn. II. ÚS 996/18 (rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>), z něhož mj. vyplývá, že základním předpokladem legitimní obrany proti námitce promlčení je zejména skutečnost, že účastník dovolávající se rozporu námitky promlčení s dobrými mravy marné uplynutí promlčecí lhůty nezavinil. Je především úkolem věřitele, aby zvolil právně akceptovatelný postup v případě, že dlužník podmínky úvěru poruší. Nelze jí vytýkat, že na první výzvu k zaplacení ze dne 19. 1. 2018 nereagovala, když tato výzva se týkala částky 11 131,15 Kč a nebyla nikterak zdůvodněna. Další (předžalobní) výzva byla datována dnem 19. 9. 2018, tedy již po uplynutí promlčecí lhůty. Stěžovatelka rovněž poukazuje na judikaturu Nejvyššího soudu (konkrétně rozsudek ze dne 23. 1. 2018 sp. zn. 27 Cdo 2826/2017), podle níž se uplatnění námitky promlčení přičítá dobrým mravům jen v těch výjimečných případech, kdy by bylo výrazem zneužití tohoto práva na úkor účastníka, který marné uplynutí promlčecí lhůty nezavinil. Podle stěžovatelky je nepochybné, že promlčení nároku si zavinila vedlejší účastnice řízení čistě sama opožděným podáním žaloby, na čemž stěžovatelka nenese nejmenší vinu. Vedlejší účastnice řízení měla od oznámení postoupení pohledávky více než půl roku na podání včasné žaloby a stěžovatelka jí nikterak v podání žaloby nebránila. Tato okolnost (bránění v podání žaloby) je přitom podle konstantní judikatury pro posouzení námitky promlčení jako přičítající se dobrým mravům relevantní a navíc by musela dosahovat výjimečné intenzity, aby zdůvodnila zásah do práva namítnout promlčení. Rozsudek okresního soudu je podle stěžovatelky i překvapivý, neboť závěr ohledně rozporu námitky promlčení s dobrými mravy okresní soud nikterak nesignalizoval a poprvé jej uvedl až v napadeném rozsudku, přičemž tímto tvrzením vedlejší účastnice řízení ani neargumentovala. Stěžovatelka nesouhlasí ani s tvrzením okresního soudu, že odlišné právní posouzení věci okresním soudem nelze klást k tíži vedlejší účastnici řízení, která se domnívala, že žalobu podala včas. Podle konstantní judikatury (rozsudek Nejvyššího soudu z 21. 8. 2003 sp. zn. 29 Odo 162/2003) je soud povinen posoudit relevanci námitky ve vztahu k jím určené právní kvalifikaci a kvalifikací uváděnou stranami sporu není vázán. Stěžovatelka dále podotýká, že vedlejší účastnice řízení si musela být vědoma možné neplatnosti úvěrové smlouvy z důvodu nesplnění povinnosti zkoumat

úvěruschopnost stěžovatelky s odbornou péčí a musela být srozuměna s tím, že jí uplatněný nárok bude posouzen jako nárok na vydání bezdůvodného obohacení. Vedlejší účastnice řízení v tomto směru ostatně ani žádná konkrétní tvrzení nepředložila. Stěžovatelka uzavírá, že ve věci nenastaly, nebyly tvrzeny ani dokazovány žádné, tím spíše výjimečné okolnosti, pro které by bylo možno hodnotit námitku promlčení jako rozpornou s dobrými mravy.

4. Stěžovatelka závěrem ústavní stížností navrhl, aby Ústavní soud odložil vykonatelnost napadeného rozsudku.

III.

Vyjádření účastníka řízení a vedlejší účastnice řízení

5. Soudce zpravodaj podle § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) zaslal ústavní stížnost k vyjádření okresnímu soudu a vedlejší účastnici řízení.

6. Okresní soud ve vyjádření pouze odkázal na odůvodnění svého rozsudku.

7. Vedlejší účastnice řízení se k ústavní stížnosti nevyjádřila.

8. Vzhledem k tomu, že vyjádření okresního soudu neobsahovalo žádné nové skutečnosti ani argumenty, nezasílal jej proto Ústavní soud stěžovatelce na vědomí a k případné replice.

IV.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

9 Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v němž bylo vydáno soudní rozhodnutí napadené ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný; stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až § 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

V.

Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

10 Ústavní soud úvodem připomíná, že není součástí soustavy soudů [čl. 91 odst. 1 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“)] a nepřísluší mu výkon dozoru nad jejich rozhodovací činností. Do rozhodovací činnosti soudů je Ústavní soud v řízení o ústavní stížnosti podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy oprávněn zasáhnout pouze tehdy, byla-li pravomocným rozhodnutím těchto orgánů porušena ústavně zaručená základní práva nebo svobody stěžovatele, což v nyní posuzované věci nastalo.

11 Ústavní soud předesílá, že nezbytným předpokladem meritorního zkoumání předmětné věci je vyloučení tzv. bagatelnosti. Přestože úprava řízení před Ústavním soudem tento pojem nezná, není možné nepřihlížet k hranicím, které vymezil zákonodárce v civilním řízení. Považuje-li občanský soudní řád za nepřípustné odvolání proti rozsudku vydanému v řízení, jehož předmětem bylo peněžité plnění nepřevyšující částku 10 000 Kč (§ 202 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů), nebylo záměrem zákonodárce, aby roli další přezkumné instance nahrazoval Ústavní soud. Právě částku (5 000 Kč), které se vedlejší účastnice řízení domáhala v posuzované věci, lze v tomto ohledu považovat za bagatelní [srov. k tomu náleze ze dne 19. 4. 2011 sp. zn. Pl. ÚS 53/10 (N 75/61 SbNU 137; 119/2011 Sb.)]. Ústavní soud však také dovodil, že při splnění určitých podmínek je oprávněn meritorně přezkoumat též věci bagatelního rázu [srov. náleze ze dne 17. 3. 2009 sp. zn. I. ÚS 3143/08 (N 59/52 SbNU 583)], např. při zcela extrémním vybočení ze standardů, jež jsou pro postupy zjišťování skutkového základu sporu a pro jeho právní posouzení esenciální [viz zejména podrobné odůvodnění v bodech 29. a násl. nálezu ze dne 10. 4. 2014 sp. zn. III. ÚS 3725/13 (N 55/73 SbNU 89)].

12 Vzhledem k výši žalované částky, o níž v předmětném sporu jde, se Ústavní soud soustředil na to, zda napadeným rozsudkem okresního soudu došlo k takovému porušení stěžovatelčina základního práva na soudní ochranu, které lze označit za tzv. kvalifikovanou vadu [viz např. náleze ze dne 19. 1. 2016 sp. zn. III. ÚS 2018/15 (N 11/80 SbNU 139)]. Po seznámení se stěžovatelčinou argumentací a se spisem okresního soudu dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná, neboť okresní soud se dopustil při posuzování žalobního návrhu vycházejícího sice z podústavního práva a týkajícího se bagatelní částky neakceptovatelné „libovůle“, když námitku promlčení vznesenou stěžovatelkou odmítl pro její údajný rozpor s dobrými mravy.

13. Pojem dobrých mravů a jeho použití v rozličných situacích opakovaně vyložil Nejvyšší soud i Ústavní soud [pro shrnutí rozhodnutí obou soudů srov. např. náleze ze dne 29. 1. 2019 sp. zn. IV. ÚS 299/18 (N 15/92 SbNU 172)], přičemž při posouzení souladu nebo rozporu jednání s tímto pojmem je vždy nutné vycházet z individuálních okolností a všech relevantních souvislostí každého jednotlivého případu, založených na skutkových zjištěních [např. náleze ze dne 8. 11. 2016 sp. zn. III. ÚS 2700/15 (N 212/83 SbNU 369)].

14. Bohatá judikatura existuje též přímo k otázce uplatnění námitky promlčení v rozporu s dobrými mravy. Její základ vychází z přístupu, podle něhož je promlčení zákonným institutem přispívajícím k jistotě v právních vztazích a lze jej tudíž použít ve vztahu k jakémukoliv právu, které se podle zákona promlčuje (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2002 sp. zn. 25 Cdo 1839/2000). Vznesení námitky promlčení proto dobrým mravům zásadně neodporuje. Výjimkou jsou v obecné rovině situace, kdy uplatnění této námitky je výrazem zneužití práva na úkor účastníka, který marné uplynutí promlčecí lhůty nezavinil a vůči němuž by za takové situace zánik nároku v důsledku uplynutí promlčecí lhůty byl nepřiměřeně tvrdým postihem ve srovnání s rozsahem a charakterem jím uplatňovaného práva a s důvody, pro které své právo včas neuplatnil [srov. náleze ze dne 6. 9. 2005 sp. zn. I. ÚS 643/04 (N 171/38 SbNU 367)]. Podle judikatury Ústavního soudu naplňují tyto podmínky třeba případy, ve kterých byla za specifických okolností námitka promlčení uplatněna státem (srov. náleze ze dne 14. 11. 2017 sp. zn. I. ÚS 3391/15), v rámci rodinných vztahů [náleze ze dne 6. 6. 2005

sp. zn. I. ÚS 643/04 (N 171/38 SbNU 367)] nebo advokátem proti klientovi, kterého předtím při zastoupení poškodil [nález ze dne 21. 6. 2011 sp. zn. I. ÚS 2216/09 (N 103/61 SbNU 551)].

15. V nyní posuzované věci okresní soud jako důvod pro posouzení námitky promlčení přičítící se dobrým mravům uvedl, že stěžovatelka připustila existenci dluhu, na výzvu k jeho zaplacení nikterak nereagovala, ani neprojevila snahu dluh zaplatit. Jako další důvod – což je pro vyhodnocení celé věci z pohledu Ústavního soudu podstatné – okresní soud uvedl, že až v průběhu řízení a po provedeném dokazování dospěl k odlišnému právnímu posouzení uplatněného nároku (tedy, že nejde o plnění ze smlouvy o zápůjčce, z čehož vycházela při podání žaloby vedlejší účastnice řízení, nýbrž o bezdůvodné obohacení), což nelze klást k tíži vedlejší účastnici řízení, která se mylně domnívala, že žalobu kvalifikovanou jako nárok na plnění ze smlouvy podala včas. Jinak řečeno, skutečnost, že vedlejší účastnice řízení, byť si jako profesionálka mohla být vědoma, že smlouva o zápůjčce může být neplatná (z důvodu, že právní předchůdkyně vedlejší účastnice řízení nedostála povinnosti zkoumat úvěruschopnost stěžovatelky), když tuto skutečnost namítala i samotná stěžovatelka, a proto bude možno věc posoudit toliko jako bezdůvodné obohacení (samozřejmě s důsledkem v podobě odlišného určení počátku promlčecí lhůty), podala žalobu opožděně, připsal okresní soud naopak k tíži stěžovatelce, když jí vznesenou námitku promlčení vyhodnotil jako námitku vznesenou v rozporu s dobrými mravy.

16. Jak již bylo řečeno výše, posouzení námitky promlčení jako nesouladné s dobrými mravy je v praxi výjimečné a lze je akceptovat pouze v situacích, kdy je výrazem zneužití práva na úkor účastníka, který marné uplynutí promlčecí lhůty nezavinil. V dané věci to však byla nepochybně vedlejší účastnice řízení, která podala opožděnou žalobu (resp. návrh na vydání elektronického platebního rozkazu) a stěžovatelka se na tomto opožděném podání nikterak nepodílela, tedy opožděné podání žaloby nezavinila. Další skutečnosti uváděné okresním soudem (zejména pasivita stěžovatelky) pak v daných souvislostech nemohou představovat ten důvod, pro který by bylo možno ochranu práva v podobě řádně vznesené námitky promlčení stěžovatelce odepřít. Ostatně, jak Ústavní soud konstatoval ve stěžovatelkou uváděném nálezu sp. zn. II. ÚS 996/18, za rozporné s dobrými mravy nelze bez dalšího považovat jednání dlužníka, který nesplácí závazky z důvodu vlastní předluženosti, stejně tak není v rozporu s dobrými mravy ani pasivita dlužníka při řešení závazku. Okresní soud tyto důvody vedoucí k neuznání námitky promlčení nadřadil obecnému účelu promlčení, jímž je zachování jistoty v právních vztazích, aniž by pro to byl dán relevantní důvod. Současně postupoval i v rozporu se závěry vyplývajícími z judikatury Ústavního soudu, čímž porušil stěžovatelčino právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

17. Ústavní soud svým rozhodnutím nikterak nezpochybňuje zásadu, že dluhy se mají plnit. Vznesla-li však stěžovatelka jak námitku neplatnosti smlouvy o zápůjčce, tak i námitku promlčení, nelze tyto instituty obcházet poukazem na rozpor s dobrými mravy, nebyly-li podmínky pro jeho uplatnění splněny.

18. Jakkoliv nosné důvody tohoto nálezu spočívají na nesprávném použití korektivu dobrých mravů na vznesenou námitku promlčení, Ústavní soud nad rámec uvedeného nicméně podotýká, že okresní soud si v novém řízení bude muset v první řadě vyjasnit, jaký důsledek porušení povinnosti posouzení úvěruschopnosti spotřebitele vyvolává (srov. § 87 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru), tedy jinak řečeno musí vyjasnit

otázku povahy neplatnosti smlouvy o zápůjčce (zda jde o neplatnost absolutní nebo relativní), neboť od jejího vyřešení se bude odvíjet i případná včasnost uplatnění námítky promlčení neplatnosti této smlouvy ze strany stěžovatelky.

19. Ústavní soud z výše uvedených důvodů ústavní stížnosti vyhověl a ve výroku uvedené rozhodnutí podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Takto rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků, neboť měl za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

20. O návrhu na odklad vykonatelnosti Ústavní soud samostatně nerozhodoval, neboť se snažil rozhodnout co nejrychleji a navíc šlo v dané věci o bagatelní částku.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 25. května 2021

Radovan Suchánek
předseda senátu